

Slikom i riječju o biljnom svijetu – prepoznatljivi pristup Čedomila Šilića

With figures and words about the plant world – the recognizable approach of Čedomil Šilić

Dubravka Šoljan*

*Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Science and Mathematics, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo 71000, Bosna i Hercegovina / Bosnia and Herzegovina*

Primljeno / Received: 2024-02-16; Prihvaćeno / Accepted: 2024-04-15

Rukopis je predan na hrvatskom jeziku / *The manuscript submitted in Croatian*

SAŽETAK

Botaničar dr. sc. Čedomil Šilić poznat je po brojnim znanstvenim radovima, ali jednako i po znanstveno-popularnima i popularnima. Osebujnost je svih njegovih radova što osim tekstnoga dijela sadrže i brojne originalne crteže i fotografije. Prisutnost te komponente u radovima jednoga prirodoslovca, u vrijeme kada ih je Šilić stvarao, nije bila česta pojava. Zahvaljujući velikoj nadarenosti u likovnom izražavanju, putem originalnih fotografija i crteža, Šilićevi radovi postaju vrlo prepoznatljivi, rado čitani i često citirani u djelima drugih autora. Šilić se može svrstati u vrlo uspješne prirodoslovce, ali i umjetnike. To drugo određenje Ši-

SUMMARY

Botanist Čedomil Šilić, PhD, is known for numerous scientific works, but equally for scientific-popular and popular works. The peculiarity of all his works is that, in addition to the text part, they also contain numerous original drawings and photographs. The presence of this component in the works of a naturalist, at the time when Šilić created them, was not a frequent occurrence. Thanks to his great talent in artistic expression, through original photographs and drawings, Šilić's works become very recognizable, read with pleasure and often cited in the works of other authors. Šilić can be classified as a very successful naturalist, but also an artist. This second definition of Šilić's creativity is contained in the excellent photographs

* Adresa autora za dopisivanje / *Author's correspondence address:*
E-pošta / *E-mail:* dr.dsoljan@gmail.com

lićeva stvaralaštva sadržano je u izvrsnim fotografijama uključenima u njegovim radovima s nedvojbenim umjetničkim izričajem.

KLJUČNE RIJEČI: Čedomil Šilić, botaničar, umjetnik

UVOD

Znanstvene radove kao i znanstveno-popularne, koji se nalaze u opusu nekog autora, ponajprije znanstvene, odlikuje obilje znanstvenih činjenica potkrijepljenih dokazima i jasnim opisima, nedvojbenim zaključcima i doprinosima spoznaji elaborirane problematike. Radove Čedomila Šilića odlikuju sve navedene karakteristike zbog čega se svrstava u uspješne, plodonosne i cijenjene botaničare. Ipak, radove toga znanstvenika od mnogih drugih izdvaja to što se u njima osim obveznoga tekstnog dijela nalazi i ilustrativni dio. Bilo da je riječ o znanstveno-popularnim, popularnim ili stručnim člancima, Čedomil Šilić redovito im prilaže crteže, najčešće fotografije. Po tome je prepoznatljiv – što je u ovom radu detaljnije prikazano.

IZ ŽIVOTOPISA

Istodobno s upisom na Poljoprivredno-šumarski fakultet, Šumarski odsjek, Univerziteta u Sarajevu, akademske godine 1956./1957. Čedomil Šilić se učlanjuje i u Likovnu sekciju Akademskoga kulturno-umjetničkog društva Slobodan Princip-Seljo u Sarajevu, koju je vodio akademski slikar Vojislav Hadžidamjanović (1895. – 1980). Tijekom pet godina ra-

included in his works with an undoubted artistic expression.

KEYWORDS: Čedomil Šilić, artist, botanist

INTRODUCTION

Scientific works, as well as scientific-popular ones, which are found in the oeuvre of an author, primarily scientific, are characterized by an abundance of scientific facts supported by evidence and clear descriptions, unequivocal conclusions and contributions to the knowledge of the elaborated issue. The works of Čedomil Šilić are distinguished by all the above-mentioned characteristics, which is why he is classified as a successful, fruitful and respected botanist. However, the works of this scientist are distinguished from many others by the fact that, in addition to the obligatory textual part, there is also an illustrative part. Whether it is scientific-popular, a popular or professional articles, Čedomil Šilić regularly attaches drawings, most often photographs, to them. It is recognizable by this – which will be shown in more detail in the continuation of this paper.

FROM THE BIOGRAPHY

Simultaneously with enrolment at the Faculty of Agriculture and Forestry, Department of Forestry, University of Sarajevo, academic year 1956/1957, Čedomil Šilić joined the Art Section of the Academic Cultural and Art Society Slobodan Princip-Seljo in Sarajevo, which was led by the academic painter Vojislav Hadžidamjanović (1895-1980). During the five years of working in the Section, he acquired basic knowledge of painting, which meant a lot to him in his further work and enabled him to realize numerous later artistic creations.

da u Sekciji stekao je osnovna znanja iz slikarstva, što mu je u daljnjem radu mnogo značilo i omogućilo realizirati brojna kasnija likovna ostvarenja.

Već tijekom studija, u organizaciji spomenutoga Društva i Kluba studenata šumarstva pri Šumarskom fakultetu, Šilić izlaže svoje radove – 1961. na samostalnoj izložbi od 40 slika ulja na platnu i 30 grafika. Nakon te izložbe izlagao je na brojnim skupnim izložbama Likovne sekcije AKUD Slobodan Princip-Seljo u Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Mostaru, Banja Luci, Tuzli, Brčkom, Prijedoru, Zenici i drugdje. Na smotri kulturno-umjetničkih društava slikara-amatera Bosne i Hercegovine Č. Šilić je 1963. nagrađen prvom nagradom Saveza amaterskih kulturno-umjetničkih društava i proglašen za najboljeg slikara-amatera (u žiriju je bio i akademski slikar Mario Mikulić). Osim te nagrade, za svoje likovno stvaralaštvo dobio je i niz drugih, a također i raznih diploma.

Slikarski stalak, platno i kistove Šilić je s vremenom, polako zamjenjivao fotoografskim aparatom. Bavljen je botanikom, istraživanje flore i vegetacije, kao i terenski rad nužno su vezani uz stvaranje vizualne dokumentacije, za što je nezaobilazna fotodokumentacija. U prvim godinama Šilić je radio crno-bijele fotografije, koje je kasnije zamijenio slikama u boji. U kućnim je uvjetima Čedomil Šilić imao dobro opremljen fotolaboratorij u kojem je osobno razvijao svoje filmove i izrađivao slike izložbenog formata – ulazeći postupno u tajne fotografije s vremenom je postao vrstan majstor [1,2].

Already during his studies, in the organization of the aforementioned Society and Forestry Students' Club at the Faculty of Forestry, Šilić exhibited his works – in 1961, at an independent exhibition of 40 oil paintings and 30 prints. After that exhibition, he exhibited at numerous group exhibitions of the AKUD Art Section Slobodan Princip-Seljo in Zagreb, Belgrade, Sarajevo, Mostar, Banja Luka, Tuzla, Brčko, Prijedor, Zenica and elsewhere. At the exhibition of cultural and artistic societies of amateur painters of Bosnia and Herzegovina in 1963, Č. Šilić was awarded the first prize of the Association of Amateur Cultural and Art Societies and declared the best amateur painter (the jury included academic painter Mario Mikulić). In addition to this award, he received a number of other and also various diplomas for his artistic creation.

Over time, Šilić slowly replaced the easel, canvas and brushes with a photographic camera. Dealing with botany, researching flora and vegetation, as well as field work are necessarily related to the creation of visual documentation, for which photo documentation is indispensable. In the early years, Šilić took black-and-white photographs, which he later replaced with colour images. At home, Čedomil Šilić had a well-equipped photo-laboratory where he personally developed his films and created exhibition-format images – gradually entering secret photography, he became a master over time [1,2].

SCIENTIFIC AND POPULAR WORKS

Unsurpassed doctoral dissertation

Having taken a job in 1964, at the National Museum of Bosnia and Herzegovina, in addition to performing regular tasks related to the position of manager of the Botanical Garden, Šilić

ZNANSTVENA I POPULARNA DJELA

Nenadmašna doktorska disertacija

Zaposlivši se godine 1964. u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine, osim obavljanja redovitih poslova vezanih uz radno mjesto rukovoditelja Botaničkog vrta, Šilić se intenzivno bavio znanošću, tj. nastavlja znanstvenoistraživački rad započet još za vrijeme studija. Odlazi na teren samostalno ili s timom botaničara, obilazi dijelove Bosne i Hercegovine, ali i ostalih republika bivše Jugoslavije. Steče bogata botanička znanja, sakuplja biljke i nakon brižnoga prepariranja pohranjuje ih u Herbarij Zemaljskog muzeja (SARA), obogaćujući tako već vrlo poznatu zbirku. U njegovoj terenskoj opremi neizostavan je fotografski aparat i još nekoliko dodatnih objektivna, te stvara autentičnu fotodokumentaciju. Posebno ga zanimaju biljke iz porodice usnatice (Lamiaceae) čiji su neki rodovi puni botaničkih nepoznanica – rješenje kojih postaje zadaća njegove doktorske disertacije.

Pokazujući interes za taksonomiju, još 1965., u dogovoru s prof. dr. sc. Ernestom Mayerom, kasnije akademikom iz Ljubljane (Slovenija), radi na prikupljanju potrebne građe za obradu teme koju prijavljuje za doktorsku disertaciju pod naslovom „Monografija genusa *Satureja* L., *Calamintha* Miller, *Micromeria* Benth., *Acinos* Miller i *Clinopodium* L. u flori Jugoslavije“. Nakon obrane prijavljene teze na Univerzitetu u Ljubljani promoviran je 18. prosinca 1974. za doktora botaničkih znanosti.

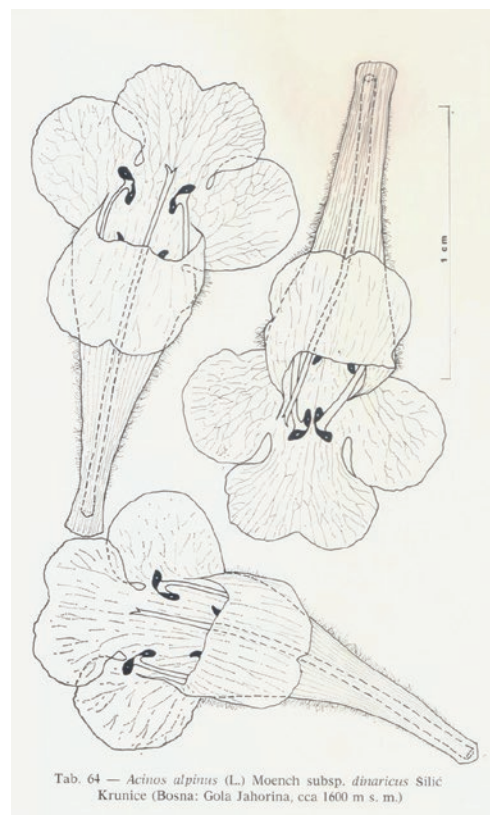
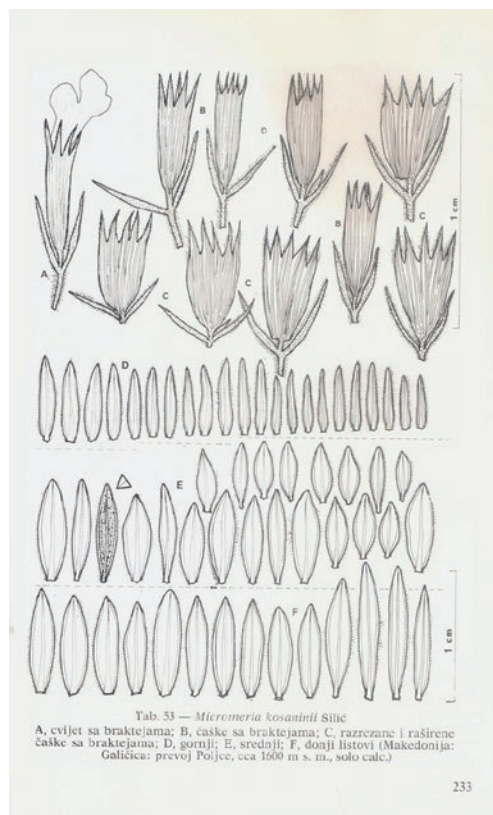
intensively engaged in science, i.e. he continued the scientific research work started during his studies. He goes to the field independently or with a team of botanists, visits parts of Bosnia and Herzegovina, but also other republics of the former Yugoslavia. He acquires rich botanical knowledge, collects plants and, after careful preparation, stores them in the Herbarium of the National Museum (SARA), thus enriching the already well-known collection. In his field equipment, a camera and several additional lenses are indispensable, and he creates authentic photo documentation. He is particularly interested in plants from the Lamiaceae family, some genera of which are full of botanical mysteries – the solution of which becomes the task of his doctoral dissertation.

Showing interest in taxonomy, as early as 1965, in agreement with Prof. Dr. Ernest Mayer, later an academician from Ljubljana (Slovenia), he is working on collecting the necessary material for the treatment of the topic he is submitting for his doctoral dissertation under the title *Monograph of the genus Satureja L., Calamintha Miller, Micromeria Benth., Acinos Miller and Clinopodium L. in the flora of Yugoslavia*. After defending the submitted thesis at the University of Ljubljana, he was promoted on December 18, 1974 year to a doctor of botanical sciences.

Šilić's doctoral dissertation is in many respects a unique scientific work. He processed a large number of species of the listed genera of the Lamiaceae family, taxonomically resolved numerous botanical dilemmas, including nomenclatural ones. He described more than 30 new taxa according to the prescribed procedures and provided detailed area maps for all treated taxa. Each taxon was accompanied by a detailed description, names of the localities where he co-

Šilićeva je doktorska disertacija po mnogo čemu osebujan znanstveni rad. Obradio je veliki broj vrsta navedenih rodova porodice Lamiaceae, taksonomski riješio brojne botaničke dileme, pa i nomenklaturne. Opisao je više od 30 novih svojti

llected them personally or found information from another author in the literature or herbarium collection (Sarajevo, Vienna, Prague, Budapest, Ljubljana, Zagreb, Belgrade), and documented all this with his own drawings. and photos (*Figure 1*).

Slika 1. Dvije stranice Monografije s originalnim crtežima dijelova biljaka [3, str. 233, 275]

a – *Micromeria kosaninii* Šilić; b – *Acinos alpinus* (L.) Moench subsp. *dinaricus* Šilić

Figure 1. Two pages of the Monograph with original drawings of plant parts [3, pp. 233, 275]

a – *Micromeria kosaninii* Šilić; b – *Acinos alpinus* (L.) Moench subsp. *dinaricus* Šilić

prema propisanim procedurama i dao po-drobne karte areala za sve obrađene svojte. Svaka je svojta praćena detaljnim opisom, navodima naziva lokaliteta na kojima ih je sakupio osobno ili našao podatak ne-

The illustration component in Šilić's doctoral dissertation is its peculiarity. His talent for artistic expression of botanical objects, which he presented in his dissertation, came to the fore. The drawings of individual plant organs or en-

koga drugog autora u literaturi ili herbar-skoj zbirci (Sarajevo, Beč, Prag, Budimpe-šta, Ljubljana, Zagreb, Beograd), a sve to dokumentirao vlastitim crtežima i foto-grafijama (slika 1).

Upravo je ilustracijska komponenta u Šilićevoj doktorskoj disertaciji njena ose-bujnost. Njegov talent za likovno izražava-nje botaničkih objekata koje je prika-zao u disertaciji došao je u punoj mjeri do izražaja. Crteži pojedinih biljnih or-gana ili cijelih habitusa vrlo su precizni, čisti u potezima i detaljni pa se tekstni opis određene svojte odražava u cijelosti ili uvelike dopunjuje. Nevjerojatno velik broj priloženih crteža, na najbolji način raspoređenih, uz prateći tekst čitatelju s lakoćom predstavlja svaku obrađenu bilj-nu svojtu.

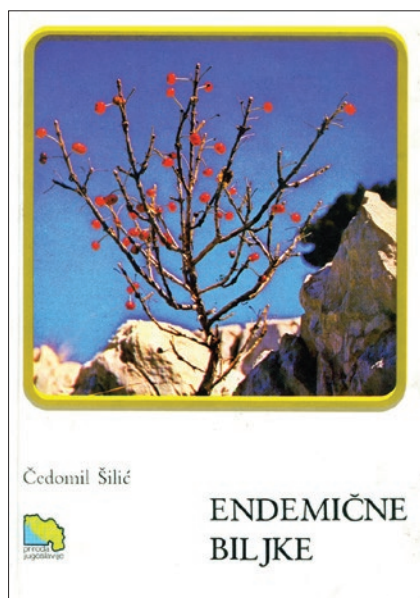
„Monografija genusa *Satureja* L., *Cala-mintha* Miller, *Micromeria* Benthann, *Acin-nos* Miller i *Clinopodium* L. u flori Jugo-slavije“ autora Čedomila Šilića je, prema ocjeni eminentnih botaničara, kapitalno djelo, dosad nenadmašeno. Disertacija je objavljena u posebnom izdanju Glasnika Zemaljskog muzeja BiH (GZM) godine 1979. [3] Knjiga sadrži 440 stranica tek-sta, 2 558 originalnih crteža biljnih deta-lja, 12 originalnih karata areala i 105 ori-ginalnih crno-bijelih fotografija.

Znanstveni prilozi

Još godine 1969. Čedomil Šilić pokre-će edicije prirodoslovnih knjiga pod nazi-vom *Priroda Jugoslavije*, koje je prihvatio tada renomirani Zavod za izdavanje udž-benika Bosne i Hercegovine. Prva knjiga

Slika 2. *Šumske zeljaste biljke*
Figure 2. Forest herbaceous plants

Slika 3. *Endemične biljke*
Figure 3. Endemic plants

iz te edicije je *Atlas drveća i grmlja*, koja je tiskana krajem 1973. [4] i vrlo brzo je dobila visoke ocjene u zemlji i inozemstvu. Pripajanjem Zavoda Izdavačkoj kući Svjetlost nastavljeno je s tiskanjem knjiga. Slijedile su knjige *Šumske zeljaste biljke* (slika 2) [5] i *Endemične biljke* (slika 3) [6]. Četvrta Šilićeva knjiga u ediciji *Priroda Jugoslavije* je *Ukrasno drveće i grmlje* [7].

Slika 4. Naslovnica knjige *Endemične i rijetke biljke Parka prirode Blidinje*

Figure 4. Cover of the book *Endemic and rare plants of the Nature Park Blidinje*

U poratnom razdoblju Šilić pokreće novu ediciju knjiga pod naslovom *Priroda Bosne i Hercegovine*. U toj ediciji objavljuje dvije knjige *Endemične i rijetke biljke Parka prirode Blidinje* (slika 4) [8] i *Atlas dendroflora (drveće i grmlje) Bosne i Hercegovine* (slika 5) [9].

tire habits are very precise, clean in strokes and detailed, so the textual description of a certain taxon is reflected in its entirety or greatly supplemented. An incredibly large number of attached drawings, arranged in the best way, along with the accompanying text, easily presents the reader with each treated plant taxon.

Slika 5. Naslovnica knjige *Atlas dendroflora Bosne i Hercegovine*

Figure 5. Cover of the book *Atlas of dendroflora of Bosnia and Herzegovina*

Monograph of the genus Satureja L., Calamintha Miller, Micromeria Benthams, Acinos Miller and Clinopodium L. in the flora of Yugoslavia by Čedomil Šilić is, according to eminent botanists, a capital work, unsurpassed so far. The dissertation was published in a special edition Glasnik Zemaljskog muzeja (GZM) of Bosnia and Herzegovina in 1979 [3]. The book contains 440 pages of text, 2 558 original drawings of plant

Sve navedene Šilićeve znanstveno-popularne knjige iz edicije Priroda Jugoslavije jednake su dimenzije (24 cm x 17 cm), tvrdih korica, opsega više od 250 stranica. Imaju jedinstven koncept predstavljanja svake obrađene biljne svojte na samo jednoj stranici knjige (slika 6).

Sadržaj stranice sastoji se od dvije komponente – tekstne i likovne. Tekstni dio, na vrlo malom prostoru daje obilje informacija u dvije podskupine. Prva počinje grafički istaknutim znanstvenim nazivom obrađene svojte i imenom njena autora, zatim slijedi naziv biljne porodice kojoj pripada, domaći naziv svojte te nazivi na stranim jezicima (slovenski, ruski, njemački, talijanski, engleski), nadalje, grafičkim se znakovima pokazuje životni vijek individua, odnos biljke prema svjetlosti, stupanj varijabilnosti, njena uporabna vrijednost te odnos čovjeka glede zaštite. Tu su također i podatci o rasponu visine biljke, njenoj životnoj formi, vremenu cvjetanja tijekom godine i broju kromosoma. Druga podskupina tekstnog dijela sadrži vrlo koncizan opis biljke (morfološki), zatim podatke o staništu, općoj rasprostranjenosti i rasprostranjenosti u bivšoj Jugoslaviji. Ako je riječ o endemičnoj svojti, navedeni su vrlo precizni podatci o rasprostranjenosti s nazivima lokaliteta.

Likovna se komponenta opet sastoji od dvije podskupine. Prva je fotografija biljke, zatim skupina originalnih crteža vegetativnih i generativnih dijelova biljke, smještenih tik ispod fotografije. Crteži su obročani, s tumačem u potpisu; izrađeni su pedantno, precizno i znalčki, što je od

details, 12 original area maps and 105 original black and white photographs.

Scientific contributions

Back in 1969, Čedomil Šilić launched editions of natural history books under the name *Nature of Yugoslavia*, which were accepted by the then renowned Institute for publishing textbooks of Bosnia and Herzegovina. The first book from that edition is the *Atlas of Trees and Shrubs*, which was printed at the end of 1973. [4] and very quickly received high marks in the country and abroad. With the merger of the Institute to the publishing house Svjetlost, the printing of books continued. The books Forest herbaceous plants followed (Figure 2) [5] and endemic plants (Figure 3) [6]. Šilić's fourth book in the *Nature of Yugoslavia* edition is *Ornamental Trees and Shrubs* [7].

In the post-war period, Šilić initiated a new edition of books under the title *Nature of Bosnia and Herzegovina*. In that edition, he publishes two books – *Endemic and rare plants of the Nature Park Blidinje* (Figure 4) [8] and *Atlas of dendroflora of Bosnia and Herzegovina* (Figure 5) [9].

All of Šilić's scientific and popular books from the *Nature of Yugoslavia* edition have the same dimensions (24 cm x 17 cm), hard covers, more than 250 pages. They have a unique concept of presenting each treated plant taxa on only one page of the book (Figure 6).

The content of the page consists of two components – textual and visual. The text part, in a very small space, provides a wealth of information in two subgroups. The first begins with the graphically highlighted scientific name of the treated taxon and the name of

191

**CYPRIPEDIUM
CALCEOLUS L.**

Fam. *Orchidaceae*
(kačuni)

Gospina papučica

Lepi čeveljč

Чевлац, венерин
чевел

Lady's Slipper Orchid
Cyripède, Sabot de
Vénus
Frauenschu
Farfallone
Венерин башмачок
настоящий

2 V = 20–40 (–50) cm G

S, H, BH, Sb, Cg, Ma
V–VI (–VII)
2n = 20, 22

Predstavlja najinteresantniju i najljepšu evropsku vrstu veoma brojne porodice orhideja. Iz horizontalno puzećeg, debelog podanka izbijaju debele stabljike, koje su na poprečnom presjeku okruglaste, kratko dlakave, u osnovi sa prileglim svedim ljuskastim listovima. Listovi stabljike 7 do 15 cm dugački i 3,5–7 cm široki, široko eliptični, osnovom obavijaju stabljiku, na licu su svjetlozeleni, na naličju plavičasto zeleni, po cijeloj površini su uzdužno naborani. Cvjetovi zigomorfni, hermafroditni, po 1–2, rjeđe 3 (–4) na jednoj stabljici, veoma krupni, imaju dva prašnika; medna usna mješnasto naduta, na gornjoj strani na usna mješnasto naduta, ima cbluk papuče (ime!). 3–4 cm dugačka, neznatno kraća od 4 purpurnosmeđa listića ocjveća koji su ± usukani. Prašnici žuti, crveno punktirani. Plodnica valjkasta, sitno dlakava, oko 2–2,5 cm dugačka. Plod je tobolac sa velikim brojem vrlo sitnih sjemenki.

U prirodi su zapažena sitna variranja u pogledu boje cvjetova, a poznati su i brojni vrtni oblici.

1. donji dio stabljike sa podankom, 2. cvjetni pupoljak, 3. cvijet sprijeda, 4. medna usna (labellum), 5. cvijet u stadiju precvetavanja, 6. plodnica, poprečni presjek, 7. sjemenka

Zastupljena je u zajednicama sveze *Fagion illyricum* H-at, te u borovima i ariševim šumama, gdje raste pojedinačno ili u manjim grupama na sjeno-vitim ili polusjenovitim, ± zatravljenim mjestima, najčešće na krečnjačkim ili dolomitnim rendzi-nama, te je, u tom pogledu, kalcifilna biljka. Na-lazimo je od nizina pa do subalpinskog pojasa.

Zbog izvanredno lijepih cvjetova gospina papučica je oduvijek nemilosrdno sabirana, pa su danas mnoga prirodna staništa ostala bez ove biljke. Iz tih razloga postala je prava rijetkost, te se i kod nas, kao i u ostalim evropskim zem-ljama, nalazi pod strogom zaštitom.

Rasprostranjena je u većem dijelu Evrope, na Kavkazu, u Aziji, sve do Sahalina, Koreje i Kine. Pripada cirkumpolarnom flornom elementu.

Slika 6. Izgled 191. stranice knjige Šumske zeljaste biljke

Figure 6. Layout of page 191 of the book Forest herbaceous plants

autora zahtijevalo puno znanja, vještine, vremena i strpljenja.

Ono što na svakog čitatelja ostavlja dubok dojam već pri prvom listanju navedenih znanstveno-popularnih knjiga Čedomila Šilića, a koje se mogu shvatiti i kao fotomonografije, jesu fotografije u boji, veličine 12 cm x 12 cm. Fotografije su izuzetno kvalitetne, visoke rezolucije, majstorski snimljene. Šilićeve su fotografije nastale u prirodnom okruženju svake biljke, na njenom prirodnom staništu, za što mu je trebalo puno rada na terenu u traganju i pronalaženju biljaka koje je svojim objektivom želio ovjekovječiti. Svaka biljka na fotografiji nalazi se u prvom planu. Na nekim fotografijama prikazana je cijela biljka, ali najčešće je istican cvijet, najvažniji biljni organ sa stajališta određivanja njene sistematske pripadnosti. Šilić prigodom snimanja vješto izdvaja upravo najzanimljiviju biljku u biljnoj zajednici u kojoj raste. Pozadina glavnoga objekta je nenametljiva, neutralna, te ne dovodi u opasnost prezentnost glavnoga, ciljnog objekta. U pozadini je često plavetnilo neba, svijetla podloga stijene, blago zamućena zelena pozadina šume, livade i sl. Tako prikazan biljni objekt putem fotografije temelji se na znanosti i u funkciji je znanosti. Fotografija sadrži sve potrebne pojedinosti biljke za njenu vjernu i funkcionalnu prezentaciju s ciljem da je svakom korisniku knjige pomogne u prirodnom staništu prepoznati, determinirati i uskliknuti „eureka!“.

Opisane karakteristike Šilićevih fotografija svrstavaju ih bez sumnje u vrhunske, vrlo prepoznatljive, te se s pravom

its author, followed by the name of the plant family to which it belongs, the local name of the taxon and the names in foreign languages (Slovenian, Russian, German, Italian, English), furthermore, the lifespan of the individual is shown with graphic signs, the relationship of the plant to light, the degree of variability, its use value and the relationship of man regarding protection. There is also information on the height range of the plant, its life form, flowering time during the year and the number of chromosomes. The second subgroup of the text contains a very concise description of the plant (morphological), followed by data on the habitat, general distribution and distribution in the former Yugoslavia. If it is an endemic taxon, very precise data on its distribution with locality names are provided.

The art component again consists of two subgroups. The first is a photo of the plant, then a group of original drawings of the vegetative and generative parts of the plant, located just below the photo. The drawings are numbered, with an interpreter in the signature; they were made meticulously, precisely and expertly, which required a lot of knowledge, skill, time and patience from the author.

What leaves a deep impression on every reader already at the first page of the mentioned science-popular books by Čedomil Šilić, which can also be understood as photo monographs, are the color photographs, size 12 cm x 12 cm. The photos are extremely high-quality, high-resolution, masterfully shot. Šilić's photos were taken in the natural environment of each plant, its natural habitat, for which he needed a lot of work in the field in searching and finding the plants that

mogu nazvati „šilićevske“. U vrijeme kada je Šilić intenzivno fotografirao koristio je analognu tehnologiju. Nastojao je nabavljati filmske trake najbolje kvalitete za izradu fotografija na papiru, posebice onih za izradu slajdova. Najčešće to nije mogao pribaviti u zemlji već u inozemstvu, što je bio veliki materijalni izdatak, a tražilo je i dosta vremena. Međutim, to su Šiliću bile samo popratne poteškoće u stvaranju vrhunske fotodokumentacije, ali nagrada je bila velika.

Brojna botanička djela sadrže dobre opise biljaka, pa i kvalitetne crteže, ali je puno manje onih s kvalitetnim znanstvenim fotografijama s umjetničkim dojmom. Tu vrstu fotografije u svojim djelima stvara Čedomil Šilić [10], kao faktografski prilog a istovremeno i umjetnički doživljaj, sklad znanstvene informacije i umjetničkoga pristupa prezentaciji biljke kao objekta. Vojislav Vujanović, likovni kritičar iz Sarajeva, o Šilićevu stvaralaštvu piše: *Znanstvenik i umjetnik, služeći se potpuno dijametralnim metodologijama u spoznavanju svijeta, našli su se na istom mjestu, u istoj ličnosti, licem u lice jedan prema drugom.* [11]

Povjesničar umjetnosti Kosta Bogdanović ističe da su knjige Čedomila Šilića svojim vizualno oblikovanim načinom populariziranja flore izuzetan događaj te vrste. On piše: „... jasnoća, preglednost, jednostavnost i lepota grafičkog rešenja ovih knjiga ukazuju na formu savremenog vizuelnog predloška koji može biti primeren svakom izdavačkom poduhvatu bez obzira na to o kojoj se vrsti nauke i stepenu naučnosti radi.“ [12]

he wanted to immortalize with his lens. Every plant in the photo is in the foreground. Some photos show the whole plant, but most often the flower is highlighted, the most important plant organ from the point of view of determining its systematic affiliation. Šilić skilfully selects the most interesting plant in the plant community in which it grows. The background of the main object is unobtrusive, neutral, and does not endanger the presence of the main, target object. In the background there is often the blue of the sky, the light background of the rock, the slightly blurred green background of the forest, meadow, etc. The plant object shown in this way through photography is based on science and is in the function of science. The photo contains all the necessary details of the plant for its faithful and functional presentation with the aim of helping every user of the book to recognize, determine and exclaim „eureka!“ in its natural habitat.

The described characteristics of Šilić's photos undoubtedly classify them as top-notch, highly recognizable, and can rightly be called „Šilić's“. At the time when Šilić took photographs intensively, he used analog technology. He tried to acquire the best quality filmstrips for making photographs on paper, especially those for making slides. Most often, he could not get it in the country, but abroad, which was a big material expense, and it also required a lot of time. However, these were only accompanying difficulties for Šilić in creating top-quality photo documentation, but the reward was great.

Numerous botanical works contain good descriptions of plants and even quality drawings, but there are much fewer with quality sci-

Kada je riječ o fotografskim priložima svih navedenih Šilićevih knjiga, prema ocjeni biologa, pa i estetičara i likovnih kritičara, oni su vrhunske kvalitete jer pružaju odličnu botaničku informaciju. Istovremeno svojom ljepotom pružaju poseban doživljaj i privlače ljubitelje biljaka kako one koji se biljkama profesionalno bave, tako i one koji žele o njima samo nešto više saznati. Stoga su izdavači Šilićevih edicija imali razloga ući u nova izdanja. Potražnja za tim knjigama postoji i danas.

Sudeći po svemu navedenom, Šilićev pristup prezentaciji biljnih objekata u svim je knjigama – edicije *Priroda Jugoslavije* i *Priroda Bosne i Hercegovine*, te još dvjema izvan tih edicija, *Botanička bašta planinske flore Crne Gore Kolašin (Dulovine)* (slika 7) [13] i *Atlas ukrasnih vrtних biljaka* koju je načinio u suradnji s A. Mrdović (slika 8) [14] – ispred su vremena, u njemu se nazire put u budućnost kojim će ići prezentacija znanja o prirodi. Živimo u vremenu kada se putem elektroničkih medija daju informacije vizualnim putem. Mlađi se naraštaji u školama, a i izvan njih, educiraju putem TV-programa i priloga na društvenim mrežama gdje slika predstavlja dominirajuću informaciju. Šilićeve znanstveno-popularne knjige u tom su smislu bile pionirski poduhvati.

Kakav su odjek kod čitatelja imale Šilićeve znanstveno-popularne knjige najbolje pokazuje velika potražnja za njima, na što su izdavači odgovarali novim izdanjima. Tako je knjiga *Atlas drveća i grmlja* imala četiri izdanja, *Atlas dendrofloze (drveće i grmlje)*, također četiri, a *Endemične biljke* tri.

entific photographs with an artistic impression. This type of photograph is created in his works by Čedomil Šilić [10], as a factual contribution and at the same time an artistic experience, a harmony of scientific information and an artistic approach to the presentation of the plant as an object. Vojislav Vujanović, an art critic from Sarajevo, writes about Šilić's work: *Scientist and artist, using completely diametrical methodologies in understanding the world, found themselves in the same place, in the same personality, face to face with each other.* [11]

Art historian Kosta Bogdanović points out that Čedomil Šilić's books, with their visually shaped way of popularizing flora, are an exceptional event of their kind. He writes: „... the clarity, transparency, simplicity and beauty of the graphic design of these books indicate the form of a modern visual template that can be suitable for any publishing endeavor, regardless of the type of science and degree of science involved.“ [12]

When it comes to the photographic contributions to all of Šilić's books, according to biologists, as well as estheticians and art critics, they are of top quality because they provide excellent botanical information. At the same time, with their beauty, they provide a special experience and attract plant lovers, both those who deal with plants professionally, and those who just want to learn more about them. Therefore, the publishers of Šilić's editions had a reason to enter into new editions. The demand for these books still exists today.

Judging by all the above, Šilić's approach to the presentation of plant objects in all books is – editions *Nature of Yugoslavia* and *Nature of Bosnia and Herzegovina*, and two

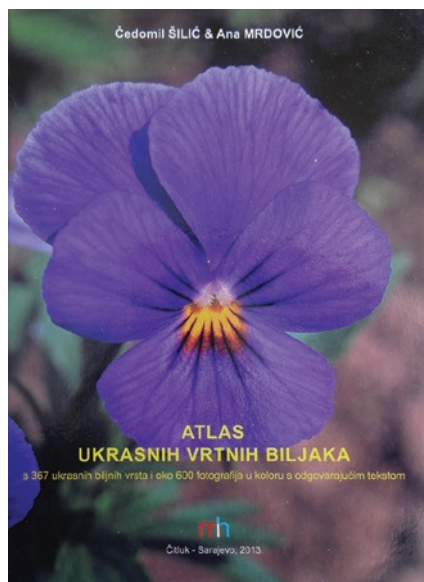
Čedomil Šilić je godine 1984. dobio nagradu SOUR-a Svetlost, Sarajevo, za knjigu *Endemične biljke* za najbolju ilustraciju knjige. Ogranak Matice hrvatske Čitluk,

more outside of those editions, the *Botanical Garden of Mountain Flora of Montenegro Kolašin* (Dulovine) (Figure 7) [13] and *Atlas of Ornamental Garden Plants*, which he

Slika 7. Naslovnica knjige *Botanička bašta planinske flore Crne Gore Kolašin* (Dulovine)

Figure 7. Cover of the book *Botanical Garden of Mountain Flora of Montenegro Kolašin* (Dulovine)

Slika 8. Naslovnica knjige *Atlas ukrasnih vrtne biljaka* (objavljena nakon smrti autora)

Figure 8. Cover book *Atlas of Ornamental Garden Plants* (published after the author's death)

dobio je zlatnu povelju Matice hrvatske na Glavnoj skupštini, održanoj 2006. u Varaždinu, za knjigu *Atlas dendroflore (drveće i grmlje) Bosne i Hercegovine*.

Popularni radovi

Imati smisla, ali i želju, složenu znanstvenu građu približiti onima koji raspolazu skromnim botaničkim znanjem, nije svojstveno mnogim znanstvenicima. Čedomil Šilić jedan je od prirodoslovaca koji

made in collaboration with A. Mrdović (Figure 8) [14] – they are ahead of time, in it the path to the future can be seen, which will be followed by the presentation of knowledge about nature. We live in a time when information is given visually through electronic media. Younger generations are educated in schools, and outside of them, through TV programs and articles on social networks where the image represents the dominant information. In this sense, Šilić's scientific and popular books were pioneering endeavours.

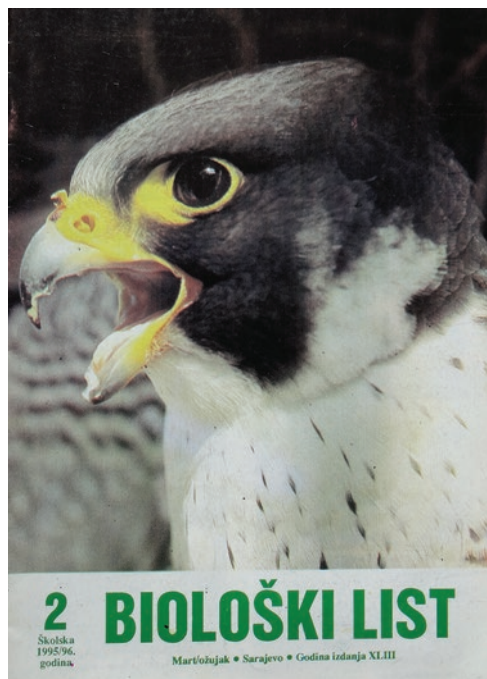
je tijekom svoga stvaralačkog rada objavljivao svoje radove u mnogim časopisima namijenjenim učenicima, osnovcima i srednjoškolcima, čak i djeci predškolskog uzrasta.

Objavio je oko 130 radova, popularnih i znanstveno-popularnih vrlo različita sadržaja. Pisao je o planinama, šumama, rijekama, nacionalnim parkovima, velikanima prirodoslovlja, ugroženim i rijetkim biljkama, ljekovitim biljkama, a stvarao je i priloge iz životinjskog svijeta. Osim biljaka zanimalo su ga i životinje – bio je prirodoslovac široka interesa i obrazovanja.

Urednici popularnih prirodoslovnih časopisa rado su objavljivali i često naručivali radove Čedomila Šilića. Znali su da će od njega dobiti kvalitetne i zanimljive tekstove, a uz njih i oku privlačne fotografije. To su bili časopisi *Naše planine*, *Biološki list*, *Ekologija*, *Pionir*, *Stećak*, *Palčić*, *Fondeko svijet* i dr. Najviše članaka objavio je u *Biološkom listu*, 63 članka (slika 9), glasilu Biološkog društva BiH, i *Fondeko svijetu* (28 članaka), „naučno popularnoj reviji o prirodi, čovjeku i ekologiji Udruženja za podsticanje održivog razvoja i kvalitet života *Fondeko* iz Sarajeva“. Nerijetko su na naslovnicama navedenih časopisa bile i Šilićeve fotografije (slike 9, 10).

Zanimljiv je tekst Šilić napisao vezano uz svoju fotografiju sivoga sokola, objavljenu u drugom poratnom broju *Biološkog lista* tiskanoga školske godine 1995./1996. On piše: *Sivi sokol u svom skitalačkom životu zadesio se i u centru Sarajeva upravo u vrijeme najžešćeg granatiranja. Fotografirali smo ga u zelenoj oazi Botaničkog vrta gdje smo ga našli potpuno iscrplje-*

What kind of resonance Šilić's science-popular books had with readers is best shown by the great demand for them, to which the publishers responded with new editions. Thus,

Slika 9. Naslovnica časopisa *Biološki list* koja prikazuje sivog sokola (*Falco peregrinus* TUNSTALL)

Figure 9. The cover of the journal *Biološki list* showing a peregrine falcon (*Falco peregrinus* TUNSTALL)

the book *Atlas of Trees and Shrubs* had four editions, *Atlas of dendroflora of Bosnia and Herzegovina*, also four, and *Endemic and rare plants of the Nature Park Blidinje* three.

In 1984, Čedomil Šilić received an award from SOUR Svjetlost, Sarajevo, for the book *Endemic plants* for the best book illustration. The branch of Matica Hrvatska Čitluk received the golden charter of Matica Hrvat-

nog i bespomoćnog, jer mu je geler granate prošao kroz tijelo, a noge su mu visile na dječeličima trupa. Da, bilo je to vrijeme kada su ptice stradavale isto kao i građani Sarajeva.

Slika 10. Naslovna stranica revije *Fondeko svijet* s fotografijom Čedomila Šilića

Figure 10. The cover of the review *Fondeko svijet* with a photo of Čedomil Šilić

Od godine 1997., kada je počela izlaziti revija *Fondeko svijet* u Sarajevu, iz broja u broj su se nalazili prilozi Čedomila Šilića. U toj je reviji pisao o vodopadu Kravica na rijeci Trebižatu, Divi Grabovici, zaštićenim objektima prirode Bosne i Hercegovine, poznatim botaničarima zaslužnima za istraživanje biljnog svijeta BiH, endemičnim biljkama BiH (serija članaka) itd. Pisao je zanimljive tekstove, prilagođene širokom čitateljstvu, ali i studen-

ska at the General Assembly, held in 2006 in Varaždin, for the book *Atlas of dendroflora of Bosnia and Herzegovina*.

Popular works

Having the sense, but also the desire, to bring complex scientific material closer to those who have a modest botanical knowledge, is not characteristic of many scientists. Čedomil Šilić is one of the naturalists who, during his creative work, published his works in many magazines aimed at students, elementary and high school students, even preschoolers.

He published about 130 works, popular and scientific-popular with very different contents. He wrote about mountains, forests, rivers, national parks, giants of natural history, endangered and rare plants, medicinal plants, and he also created contributions from the animal world. In addition to plants, he was also interested in animals – he was a naturalist with broad interests and education.

The editors of popular natural history magazines were happy to publish and often commissioned the works of Čedomil Šilić. They knew that they would receive quality and interesting texts from him, as well as eye-catching photos. These were the magazines *Naše planine*, *Biološki list*, *Ekologija*, *Pionir*, *Stećak*, *Palčić*, *Fondeko svijet*, etc. He published the most articles in *Biološki list* (63 articles) (Figure 9), the newsletter of the B&H Biological Society, and *Fondeko svijet* (28 articles), „a scientifically popular review about nature, man and ecology, of the Association for Promoting Sustainable Development and Quality Life of *Fondeko* from Sarajevo“. Quite often, Šilić's photos were on the covers of the aforementioned journals (Figures 9, 10).

tima i znanstvenicima. U tekst bi uvijek stavljao jednu ili više fotografija u boji (slika 10).

Umjetničke i prirodoslovne fotografije na izložbama

Na početku ovoga rada dan je osvrt na umjetničke aktivnosti Čedomila Šilića vezane uz izlaganje njegovih slika na platnu još za vrijeme studija. Tijekom vremena Šilić sve manje slika na platnu i svoju potrebu za likovnim izražavanjem zamjenjuje fotografijama. Kada je na terenu, u prirodi, uz njega je fotoografski aparat. Producira ogroman broj fotografija i izlaže ih u različitim formatima na brojnim izložbama. Tako npr. u povodu IV. kongresa biologa, održanog u Sarajevu 1974., na izložbi pod naslovom *Prirodoslovna fotografija* prikazao je 75 crno-bijelih slika formata 50 cm x 60 cm i 35 slika u boji formata 13 cm x 18 cm. Na izložbi „Šuma kao faktor u očuvanju životne sredine“, u organizaciji Republičkoga saveza za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine izložio je 75 crno-bijelih fotografija formata 100 cm x 100 cm. U sklopu kulturno-znanstvene manifestacije *Dani Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, na temu *Stradanje Zemaljskog muzeja BiH u ratu 1992. – 1994. godine*, u galeriji *Mak* u Sarajevu od 27. 4. – 7. 5. 1994., Šilić je izložio 110 crno-bijelih fotografija kao svojevrsno svjedočenje ratnih stradanja te najstarije kulturno-znanstvene ustanove u Bosni i Hercegovini, osnovane godine 1888. [15,16]

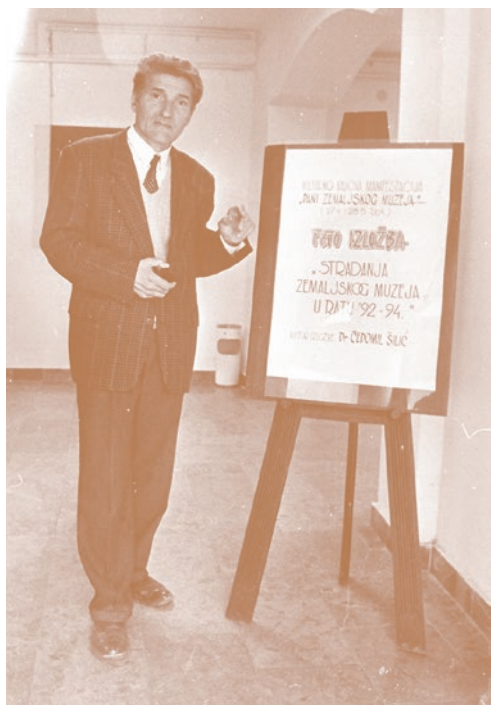
An interesting text was written by Šilić in connection with his photo of a peregrine falcon, published in the second issue of the *Biološki list* printed in the school year 1995/1996. He writes: *The peregrine falcon in its wandering life happened to be in the center of Sarajevo at the time of the heaviest shelling. We photographed him in the green oasis of the Botanical Garden, where we found him completely exhausted and helpless, because the shell shrapnel had passed through his body, and his legs were hanging on parts of his body. Yes, it was a time when the birds suffered as well as the citizens of Sarajevo.*

Since 1997, when the *Fondeko svijet* review began to be published in Sarajevo, contributions by Čedomil Šilić have appeared from issue to issue. In that review, he wrote about the Kravica waterfall on the Trebižat River, Diva Grabovica, protected nature objects of Bosnia and Herzegovina, famous botanists responsible for researching the flora of B&H, endemic plants of B&H (a series of articles), etc. He wrote interesting texts, adapted to a wide readership, but both students and scientists. He would always include one or more color photos in the text (*Figure 10*).

Artistic and natural history photos at exhibitions

At the beginning of this paper, an overview of the artistic activities of Čedomil Šilić related to the exhibition of his paintings on canvas during his studies was given. Over time, Šilić paints less and less on canvas and replaces his need for artistic expression with photographs. When he is in the field, in nature, he has a camera with him. He produces a huge number of photographs and ex-

O toj dokumentarnoj izložbi likovni kritičar V. Vujanović [17] piše (slika 11): *Dr. Čedomil Šilić, prirodoslovac i passionirani fotograf je sav svoj znanstveni rad opredmećivao upravo u Zemaljskom mu-*

Slika 11. Čedomil Šilić pored plakata za izložbu *Stradanje Zemaljskog muzeja u ratu „92-94“*

Figure 11. Čedomil Šilić next to the poster for the exhibition *The Suffering of the National Museum in the War „92-94“*

zeju. Svojom kamerom on je načinio svojevrstan traktat o uništavanju civilizacijskih tekovina, za svaki svoj snimak on je tražio dvostruku ekspoziciju, onu kojom je, u prvom planu, imenovao samo stradanje, i onu kojom je taj trenutak stradanja dovedio u širi kontekst, kontekst svega onog hu-

hibits them in various formats at numerous exhibitions. So, for example, on the occasion of IV. congress of biologists, held in Sarajevo in 1974, at the exhibition entitled *Natural photography*, he showed 75 black-and-white *Figures* in the format 50 cm x 60 cm and 35 color *Figures* in the format 13 cm x 18 cm. At the exhibition *Forest as a factor in the preservation of the environment*, organized by the Republican Association for the Protection and Improvement of the Human Environment, he exhibited 75 black-and-white photographs in the format 100 cm x 100 cm. As part of the cultural and scientific manifestation *Days of the National Museum of Bosnia and Herzegovina*, on the subject of the *Suffering of the National Museum of Bosnia and Herzegovina in the war of 1992–1994*, in the *Mak* gallery in Sarajevo from April 27 – May 7, 1994, Šilić exhibited 110 black-and-white photographs as a kind of testimony to the war suffering and the oldest cultural and scientific institution in Bosnia and Herzegovina, founded in 1888 [15,16].

About that documentary exhibition, art critic V. Vujanović [17] writes (*Figure 11*): *Dr. Čedomil Šilić, a naturalist and passionate photographer, materialized all his scientific work precisely in the National Museum. With his camera, he made a kind of treatise on the destruction of civilizational assets, for each of his shots he sought a double exposure, the one with which, in the foreground, he named the suffering itself, and the one with which he brought that moment of suffering into a wider context, the context of all that is humane from which was created the milieu into which the destructive energy was directed and unsparingly de-*

manog od čega je bio sazdan milje u koji je upućivana razaračka energija i neštedimice rušila ono što je morala biti duboka sve-tinja.

Poseban segment u stvaranju fotografija i njihovu izlaganju javnosti vezan je uz Šilićevo radno mjesto u Zemaljskom muzeju BiH. Nekoliko njegovih tematskih izložbi priređenih prema znanstveno-muzeološkim načelima sadržavao je veliki broj fotografija [16]. Izložba *Drveće i grmlje Jugoslavije* imala je 200 fotografija autohtonih dendrovrrsta. Ta je izložba održana prvo u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu (1983.), zatim u Ljubljani (1984.), Beogradu (1985.), Zrenjaninu i Strugi (1986.), Skopju i Varaždinu (1987.) te Nacionalnom parku Plitvička jezera i Karlovcu (1988.).

U povodu proslave *Stogodišnjice osnivanja Zemaljskog muzeja BiH 1988. godine* Šilić je u velikoj dvorani istočnog dijela Prirodnjačkog odjeljenja Zemaljskog muzeja priredio izložbu pod naslovom *Šume Bosne i Hercegovine*. Godinama poslije Šilić je predano radio na stvaranju nove stalne izložbe pod istim naslovom. Raspoložuci bogatim znanjem o šumama BiH, stečenim osim ostaloga, upravo na terenu diljem Bosne i Hercegovine, udruženim s velikim iskustvom u izradi fotografija prema najnovijim tehničkim mogućnostima, stvorio je vrlo veliku zbirku fotografija velikog formata, prilagođenih raspoloživim zidnim ploham izložbenog prostora (slika 12). Tu se nalaze 22 velike fotografije (182,5 cm x 91 cm, uključujući okvir širine 2 cm) i 14 manjih (širine 91 cm i visine uglavnom upola ma-

molished what must have been a deep sanctuary.

A special segment in the creation of photographs and their presentation to the public is related to Šilić's workplace at the National Museum of Bosnia and Herzegovina. Several of his thematic exhibitions arranged according to scientific-museological principles contained a large number of photographs [16]. The Trees and Shrubs of Yugoslavia exhibition had 200 photographs of autochthonous tree species. This exhibition was held first in the National Museum of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo (1983), then in Ljubljana (1984), Belgrade (1985), Zrenjanin and Struga (1986), Skopje and Varaždin (1987) and the National Park. Plitvice Lakes and Karlovac (1988).

On the occasion of the celebration of the centenary of the founding of the National Museum of Bosnia and Herzegovina in 1988, Šilić organized an exhibition entitled *Forests of Bosnia and Herzegovina* in the large hall of the eastern part of the Natural History Department of the National Museum. Years later, Šilić devotedly worked on creating a new permanent exhibition under the same title. Possessing a wealth of knowledge about the forests of B&H, acquired, among other things, in the field throughout Bosnia and Herzegovina, combined with extensive experience in making photographs according to the latest technical possibilities, he created a very large collection of large-format photographs, adapted to the available wall surfaces of the exhibition space (Figure 12). There are 22 large photographs (182,5 cm x 91 cm, including a 2 cm wide frame) and 14 smaller ones (91 cm wide and mostly half the height

nje od velikih). Ispod svake fotografije je potpis s domaćim, engleskim i znanstvenim nazivom šumske zajednice kojoj svaka šuma pripada.

of the large ones). Below each photo is a signature with the native, English and scientific name of the forest community to which each forest belongs.

Slika 12. Stalna izložba *Šume Bosne i Hercegovine* u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu

Figure 12. Permanent exhibition *Forests of Bosnia and Herzegovina* in the National Museum of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo

Osim toga, ispod zidnih fotografija nalaze se vitrine pričvršćene za zid, njih 30, s prirodnim materijalom koji pripada određenoj drvenastoj biljci (listovi, plodovi i dr.) prikazanoj na zidnim fotografijama; tu su i karte areala, ukupno 30, brojne fotografije, sve tekstno koncizno objašnjeno.

Izložba je koncipirana po načelima fitocenologije – znanosti o biljnim zajed-

In addition, below the wall photos there are display cases attached to the wall, 30 of them, with natural material belonging to a certain woody plant (leaves, fruits, etc.) shown in the wall photos; there are also area maps, 30 of them, numerous photos, all concisely explained in text.

The exhibition was conceived according to the principles of phytocenology – the science of plant communities. At the entrance

nicama. Na ulazu u izložbenu dvoranu posjetitelj može pročitati tekst Uvodnih napomena u kojem se navodi: *Pomno odabranom velikom kolor fotografijom prikazana je fizionomija dotične šumske fitocenoze ili zajednice, a u vitrini ispod svake fotografije predstavljen je fitocenološki sastav, tj. struktura zajednice. Od preko 250 predstavnika naše autohtone dendroflоре (drveće, grmovi i polugrmovi) na ovoj izložbi predstavljeno je njih 150 vrsta. U sloju zeljastih biljnih vrsta zastupljeno je i prikazano nekoliko stotina vrsta, što ukazuje na veliku biološku raznolikost (fitobiodiverzitet) naših šuma.*

Dvorana u kojoj je izložba postavljena impozantna je ljepotom, veličinom i osvjetljenjem. Strop je stakleni, pa su objekti tijekom dana osvjetljeni prirodnim svjetlošću. Sve izgleda u isto vrijeme monumentalno, ali i blisko, te promatrač može u svakom trenutku steći dojam kao da se sam nalazi usred šume.

U izradi te nove stalne izložbe *Šume Bosne i Hercegovine* Šilić je sa svojim suradnicima radio dosta dugo. Nažalost, u to je vrijeme sve češće pobolijevao pa nije mogao izravno upravljati završnom fazom izložbe. Suradnici su ga posjećivali u njegovu stanu, gotovo svakodnevno ga izvještavali o napredovanju radova i ostvarenju njegovih zamisli. To je zacijelo bila njegova najznačajnija izložba, kad je riječ o fotografiji kao sredstvu upoznavanja biljnoga svijeta Bosne i Hercegovine – i jednakoga umjetničkoga izričaja.

Izložba je bila završena u listopadu godine 2010., istoga mjeseca u kojem je, 21. listopada, preminuo dr. sc. Čedomil Ši-

to the exhibition hall, the visitor can read the text of the Introductory Notes, which states: *A carefully selected large color photograph shows the physiognomy of the respective forest phytocenosis or community, and the phytocenological composition, i.e. the structure of the community, is presented in the showcase below each photograph. Out of over 250 representatives of our autochthonous dendroflora (trees, shrubs and semi-shrubs), 150 species are presented at this exhibition. In the layer of herbaceous plant species, several hundred species are represented and shown, which indicates the great biological diversity (phytobiodiversity) of our forests.*

The hall where the exhibition is set up is impressive in its beauty, size and lighting. The ceiling is glass, so the buildings are illuminated by natural light during the day. Everything looks at the same time monumental, but also close, and the observer can at any moment get the impression that he is alone in the middle of the forest.

In the creation of this new permanent exhibition of the Forests of Bosnia and Herzegovina, Šilić worked with his colleagues for a long time. Unfortunately, at that time he was getting sick more and more often, so he could not directly manage the final stage of the exhibition. Colleagues visited him in his apartment, reporting almost daily on the progress of the works and the realization of his ideas. This must have been his most significant exhibition, when it comes to photography as a means of getting to know the flora of Bosnia and Herzegovina – and equally artistic expression.

The exhibition was completed in October 2010, the same month in which on Octo-

lič. Planirano otvorenje izložbe održano je 24. studenoga 2010., poslije njegova preminuća, u nazočnosti članova obitelji, brojnih prijatelja, kolega, ljubitelja biljnoga svijeta i likovne umjetnosti i poštovatelja autorovih djela.

ZAKLJUČAK

Duboke su i široke brazde što ih je dr. sc. Čedomil Šilić godinama ugrađivao u polju botaničke znanosti, tolike da će njima moći sigurno kročiti naraštaji već formiranih botaničara, ali i onih mlađih koji se žele baviti biljkama bilo s temeljnih ili primijenjenih stajališta. Valja istaknuti da je Čedomil Šilić pokazao kako se treba i može vizualno pristupiti živom svijetu stvarajući fotodokumentaciju o njemu u prirodnom okruženju.

ZAHVALA

Autorica zahvaljuje gospođi Sabaheti Abadžić, muzejskoj savjetnici Zemaljskoga muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, dugogodišnjoj suradnici dr. sc. Čedomila Šilića, na dragocjenoj pomoći i sugestijama u pripremi članka kojima je pridonijela njegovoj kvaliteti.

IZJAVA O SUKOBU INTERESA

Ovaj rad u istom obliku nije objavljen, niti ponuđen za objavljivanje nekoj drugoj periodičnoj ili neperiodičnoj publikaciji. Autorica izjavljuje da nije u sukobu interesa.

FINANCIRANJE

Za ovaj rad autorica nije primila nikakva sredstva.

ber 21, Dr. Čedomil Šilić died. The planned opening of the exhibition was held on November 24, 2010, after his death, in the presence of family members, numerous friends, colleagues, lovers of flora and fine art, and admirers of the author's works.

CONCLUSION

There are deep and wide furrows which Dr. Čedomil Šilić built for years in the field of botanical science, so much so that generations of already formed botanists, as well as younger ones who want to deal with plants either from a fundamental or applied point of view, will surely be able to step on them.

It should be noted that Čedomil Šilić showed how to visually approach the living world by creating photo documentation about it in a natural environment.

ACKNOWLEDGEMENT

The authoress would like to thank Mrs. Sabaheta Abadžić, museum advisor of the National Museum of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo, longtime associate of Dr. Čedomil Šilić, for her valuable help and suggestions in the preparation of the article, which contributed to its quality.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT

This work has not been published in the same form, nor offered for publication in any other periodical or non-periodical publication. The authoress declares that she has no conflict of interest.

FUNDING

For this work, the authoress did not receive any funding.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Šoljan D: *Čedomil Šilić – izvrstan botaničar i umjetnik*, Prirodoslovlje **2015**;15:225–240.
- [2] Šoljan D, Abadžić S: *Životni i radni put Čedomila Šilića (u povodu 70. obljetnice života)*, Hrvatska misao **2007**;XI(1)(42)30:108–144.
- [3] Šilić Č: *Monografija rodova Satureja L., Calamintha Miller, Micromeria Benthama, Acinos Miller i Clinopodium L. u flori Jugoslavije*, Glasnik Zemaljskoga muzeja Bosne i Hercegovine, posebno izdanje, **1979**, 430 str.
- [4] Šilić Č: *Atlas drveća i grmlja*, Edicija *Priroda Jugoslavije*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, **1973**, 218 str.
- [5] Šilić Č: *Šumske zeljaste biljke*, Edicija *Priroda Jugoslavije*, IGKRO „Svjetlost“, OOUR Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, **1977**, 272 str.
- [6] Šilić Č: *Endemične biljke*, Edicija *Priroda Jugoslavije*, IGKRO „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd, **1984**, 227 str.
- [7] Šilić Č: *Ukrasno drveće i grmlje*, Edicija *Priroda Jugoslavije*, IP „Svjetlost“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd, **1990**, 221 str.
- [8] Šilić Č: *Endemične i rijetke biljke Parka prirode Blidinje*, Edicija *Priroda Bosne i Hercegovine*, Matica hrvatska Čitluk, **2002**, 279 str.
- [9] Šilić Č: *Atlas dendroflora (drveće i grmlje) Bosne i Hercegovine*, Edicija *Priroda Bosne i Hercegovine*, Matica hrvatska Čitluk i Franjevačka kuća Masna Luka, **2005**, 575 str.
- [10] Šoljan D: *Botaničar vrhunskih postignuća*, Fondsko svijet **2010**;32:34–35.
- [11] Vujanović V: *Fenomenologija fotografije Čedomila Šilića*, Hrvatska misao **2007**;XI(1)(42)30:94–99.
- [12] Bogdanović K: *Vizuelna kultura Čedomila Šilića*, Hrvatska misao **2007**;XI(1)(42)30:92–93.
- [13] Šilić Č: *Botanička bašta planinske flore Crne Gore Kolašin (Dulovine)*, Agencija „Valjevac“, Valjevo, **2006**, 292 str.
- [14] Šilić Č, Mrdović A: *Atlas ukrasnih vrtnih biljaka*, Ogranak Matice hrvatske u Čitluku, Ogranak Matice hrvatske u Sarajevu, Franjevačka kuća Masna Luka, **2013**, 430 str.
- [15] *Spomenica stogodišnjice rada Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine (1888 – 1988)*, (Dautbegović A, odg. urednik, Palavestra V, gl. urednik), Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, **1988**, 511 str.
- [16] *Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine Sarajevo – Vodič kroz zbirke Zemaljskog muzeja BiH*, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, **2008**, 156 str.
- [17] Vujanović V: *Alkemija slike*, Savez novinara Bosne i Hercegovine, Sarajevo, **1997**, 267 str.